

УДК 355.48(477:470)«2014/..»:796.06(477.62)

Кулик Сергій,

к. політ. н., доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин і регіональних студій,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна
Kulyk.Serhij@vnu.edu.ua

Мурашевич Андрій,

магістр ОПП «Філософія, суспільна аналітика»
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна

СТАН СПОРТИВНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ В ОКУПОВАНОМУ ДОНЕЦЬКУ (НА ПРИКЛАДІ СТАДІОНУ «ДОНБАС-АРЕНА»)

Спортивна інфраструктура тимчасово окупованого українського Донецька продовжує страждати від окупантів, а саме, «Донбас Арена» – домашній стадіон українського футбольного клубу «Шахтар». Його звели у рекордний термін (із 2006 до 2009 рр.), він розрахований на 52667 глядачів, і є другим по місткості стадіоном України після київського НСК «Олімпійський». Вартість проекту будівництва стадіону та парку навколо нього склала 400 млн. дол. США. Ця арена стала першою у Сх. Європі спроектованою та побудованою за стандартами категорії п'яти зірок. Зовні «Донбас Арена» нагадує інопланетну літальну тарілку або величезний діамант. Споруда має унікальний засклений фасад. Її дах спеціально нахилений з півночі на південь, що посилює природне освітлення і провітрювання поля. Навколо стадіону розбито парк на 25 га, у якому висадили 77 тис. видів рослин, спеціально привезених із найстаріших розсадників Німеччини. Також тут є каскад водоспадів,

світлодинамічні фонтани, облаштовано штучне озеро і сад каміння. Головна окраса зони відпочинку – це величезний 28-тонний футбольний м'яч, що обертався під тиском двох потужних струменів води. Газон вирощували і вночі з використанням системи штучного сонячного світла – першій у Сх. Європі.

Під час церемонії відкриття 29 серпня 2009 р. на стадіоні відбулося грандіозне шоу з хореографічними виступами, концертом американської співачки Beyonce, яка перервала свій концертний тур заради цього виступу, та феєрверком. Церемонія відкриття «Донбас Арени» була визнана подією року за версією «Stadium Business Awards». На стадіоні на честь 75-річчя клубу «Шахтар» у 2011 р. виступала відома співачка Ріанна.

На «Донбас Арени» проходили ігри Ліги чемпіонів, поєдинки збірної України, а під час Чемпіонату Європи 2012 р. стадіон приймав п'ять матчів турніру, зокрема, півфінал. За підсумками «Євро-2012» УЄФА визнав арену найкращим стадіоном турніру. «Донбас Арена» стала символом, центром життя і концертним майданчиком Донецька. На базі стадіону відкрили фітнес-центр, найбільший в Україні спортивний інтерактивний музей, присвячений ФК «Шахтар». У 2012 р. він став фіналістом престижного європейського конкурсу «European Museum of the Year Award» й увійшов до 45 кращих нових музеїв Європи. У 2010 р. стадіон отримав премію «Кращий проєкт Mobotix 2009 р. у світі» та «Краща будівля 2009 р. в Україні» [1]. ФК «Шахтар» зіграв свій останній матч на «Донбас Арени» 2 травня 2014 р. та обіграв «Іллічівець» в чемпіонаті України. Із початком воєнного конфлікту на Донбасі «Шахтар» був вимушений покинути Донецьк у 2014 р., а після захоплення міста збройними силами РФ матчі на стадіоні не проводили. У той час «Донбас Арена» стала центром Фонду Ріната Ахметова (власника футбольного клубу) «Допоможемо» з розподілу гуманітарної допомоги для жителів Донбасу, які опинилися в окупації. Відтоді територія стадіону зазнала неодноразових обстрілів. У грудні 2017 р.

стадіон захопила влада т. зв. «ДНР», яка не підтримувала його нормальне функціонування.

Автори дослідження коротко узагальнили основні «етапи» стану стадіону протягом цих років.

Таблиця 1.

Стан стадіону «Донбас Арена» у 2014–2024 рр.

Дата	Руйнування стадіону та дії влади «ДНР»
2014	Частина працівників клубу залишилися в Донецьку, щоб підтримувати функціонування стадіону. Також на стадіоні діяв центр розподілу гуманітарної допомоги Фонду Р.Ахметова
23 серпня 2014 р.	Обстріл: один снаряд потрапив до північно-західної частини стадіону – постраждали комунікації, вхідна група турнікетів, монітори, зовнішнє скління, оббивка, кабелі. Другий влучив в енергетичний центр у північній частині парку «Донбас Арени» – постраждали кулери. Збитки від пошкодження оцінили у 1 млн. дол. Усю інфраструктуру ФК в Донецьку законсервували [2].
20 жовтня 2014 р.	Від ударної хвилі вибуху біля стадіону обвалилася частина скляного фасаду, значна його площа отримала критичні пошкодження. Серйозно пошкоджено західну та східну частину арени, постраждали внутрішні приміщення споруди. Того ж дня ФК «Шахтар» опублікував заяву, у якій назвав «цинічним» той факт, що обстріл відбувся під час перемир'я, і «висловив рішучий протест всім сторонам конфлікту. Знищення міст та мирного населення – страшний злочин, за який всі винні обов'язково понесуть покарання». Незважаючи на ушкодження «волонтери ФК «Шахтар» та «Донбас Арени» продовжили видавати на стадіоні гуманітарну допомогу у рамках проекту Р.Ахметова «Допоможемо дітям». Допомога була призначена для дітей до двох років, які живуть у зоні АТО [3]
28 лютого 2017 р.	«Націоналізація» стадіону бойовиками. Озброєні люди захопили розподільчий центр «Донбас Арени» і пункти видачі гуманітарного штаба Р.Ахметова на території арени, а також тренувальну базу клубу у Донецьку. Бойовики опечатали майно і почали його розкрадати, а набори гуманітарної допомоги вилучили з метою «інвентаризації». Надалі вони планували провести повну інвентаризацію стадіону і його технічну експертизу [2]. Мешканцям міста заборонили вхід на стадіон

01 березня 2017 р.	Влада «ДНР» оголосила про введення зовнішнього управління на «Донбас Арени» [2] Вперше з початку війни в окупованому Донецьку опівночі 01 березня на стадіоні ввімкнули світло. Так влада «ДНР» заявила про перехід цього символу Донецька під свій контроль. В інтерв'ю російському телеканалу «Life» ватажок донецьких бойовиків О.Захарченко заявив, що ілюмінація на стадіоні – це перша ознака перемоги «ДНР» [2]
09 квітня 2017 р.	Т. зв. «голова «народної ради» «ДНР» Д.Пушилін спільно зі своїми бойовиками відвідав стадіон. «Разом з «Молодою Республікою» вони ознайомилися зі станом об'єкта, проблемами, з якими стикнулися зовнішні адміністратори, і перспективами відновлення нормального функціонування стадіону після обстрілу у 2014 р. Було заявлено, що «Донбас Арена» «була і залишається надбанням нашого футбольного краю» [2]
19 квітня 2017 р.	Влада ДНР визнала, що не в змозі забезпечити належний догляд стадіону, тому намагається хоча б «зберегти споруду». Міністр молоді, спорту і туризму «ДНР» М.Мішин заявив, що в майбутньому на арені преміум-класу проводити «можна що завгодно, починаючи від боїв без правил, футбольних матчів, концертів і навіть день республіки» [2]
24 липня 2017 р.	Ватажок угруповання «ДНР» О.Захарченко висловився за те, «щоб перший матч на «Донбас Арени» пройшов між підрозділами «Сомалі» і «Спарта». Лідери «ДНР» провели показову екскурсію російським і місцевим журналістам [2]
Жовтень 2017 р.	В елітному спортзалі тренуються охоронці президента «ДНР» О.Захарченка. Вхід на стадіон лише з дозволу міністра [2]
Вересень 2018 р.	Влада «ДНР» вирішила провести матч між футбольними командами невизнаних «ДНР» та Абхазії під егідою «Конфедерації незалежних футбольних асоціацій». Гру запланували на травень 2019 р. [2]
2019 р.	Окупаційна влада неодноразово заявляла про те, що відновить матчі на «Донбас Арени» [2]
15 грудня 2020 р.	Обстріл: зафіксовано пошкодження скління чаші стадіону [4]
Березень 2018 р.	Італійський фотограф Д.Біанчі опублікував фото занедбаної «Донбас Арени» із середини: футбольний газон засипало снігом, пошкоджене вибухами скління будівлі не відновлене [2]
30 травня 2021 р.	Бойовики відкрили стадіон для екскурсій – вартість 200 рублів (75 грн), тривалість 40 хв [2]

Березень 2022 р.	Обстріли: руйнування фасаду, вибито шибки, вирви від розривів снарядів чи падіння уламків [2]
16 травня 2023 р.	Російські ЗМІ повідомили, що в небі над містом сили тамтешньої ПВО збили ракету, уламки якої впали на стадіон і поряд із ареною. Цю інформацію підтвердив самопроголошений мер Донецька О.Кулемзін [7]
15 жовтня 2023 р.	Стало відомо, що окупанти мають намір повністю знести «Донбас Арену» у зв'язку з її незадовільним станом, а натомість збудують новий стадіон. Влада «ДНР» заявила, що «ця інформація не відповідає дійсності. Знесення не планується!» [2].
Вересень 2023 р.	Занедбана територія стадіону поросла бур'янами [2]
10 лютого 2024 р.	На полі стадіону лежить сніг [2]. Невідомі військові за допомогою дрону побачили, який має вигляд «Донбас Арена»: зовні не видно серйозних пошкоджень арени. На тлі цього з'явилась інформація про планове знесення «Донбас Арени». Окупанти заговорили про це у зв'язку з тріщинами на головних опорних балках. На їхню думку, футбольний стадіон став непридатним для існування [2]

Джерело: [2;4; 7].

Позитивним у цій ситуації є лише те, що під час обстрілів «Донбас-Арени» ніхто з людей не постраждав. Бойовики «ДНР» неодноразово заявляли, що Донецьк обстрілюють українські військові, наприклад, з ракетного комплексу «Точка-У» (2014 р.). Штаб АТО цю інформацію спростовував, як таку, що не відповідає дійсності, і спрямована на дискредитацію сил АТО [3]. У 2020 р. голова окупаційної адміністрації Донецька О.Кулемзін звинуватив Збройні Сили України в обстрілі стадіону. Військовий експерт центру Разумкова О.Мельник вважав, що «мета російських окупантів – налаштувати місцеве населення проти українських військових» [4].

Коментуючи ситуацію, пов'язану з обстрілом у 2014 р., власник «System Capital Management» (SCM) Р.Ахметов заявив, що «постраждала будівля, навіть така, як «Донбас Арена», – дріб'язок порівняно зі справжньою цінністю – людськими життями. Якби мене запитали, чи готовий я, щоб наш стадіон рознесли на дрібні шматочки, щоб я втратив весь свій бізнес, але натомість наступив мир на Донбасі, я б погодився, не роздумуючи ні однієї секунди». З його слів, зараз найголовніше – зупинити війну, урятувати життя всіх жителів Донбасу, тому що регіон перебуває в центрі гуманітарної катастрофи [5].

Після евакуації «Шахтаря» у 2014 р. більшість території стадіону залишилася в занедбаному стані. До 2017 р. представники клубу ще мали відношення до арени і могли впливати, але згодом споруду «націоналізували» російські військові. Великий парк навколо стадіону став непридатним, фасад арени в деяких місцях побитий осколками, вибиті шибки окупанти зашпарували фанерою.

Спочатку влада т. зв. «ДНР» планувала проводити на стадіоні футбольні матчі, бої без правил, концерти, політичні заходи. Однак поступово і цілеспрямовано окупаційна влада «ДНР» довела стадіон до критичного стану тому, ймовірно, він буде знесений росіянами. За інформацією одного з донецьких блогерів (станом на жовтень 2023 р.), «опорні балки «Донбас Арени» потріскали, а відремонтувати їх та привести до ладу територію окупанти не можуть. Тому вони розглядають варіант повного знесення стадіону. Модерну та технологічну арену просто хочуть підірвати. На його місці обіцяють побудувати новий, «більш сучасний» [6].

Президент ФК «Шахтар» Р.Ахметов неодноразово висловлювався про те, що вимагатиме від Росії компенсації всіх збитків, завданих йому в результаті експропріації інвестицій. До активів входить і «Донбас Арена» [7]. Також у клубі «Шахтар» після деокупації Донецька готові реконструювати арену [8]. Однак оцінити справжній стан «Донбас Арени», поки її контролюють бойовики, досить складно.

Список використаних джерел:

1. Стадіон «Донбас Арена». URL: <https://ui.org.ua/postcard/stadion-donbas-arena/>.
2. Тищук О. «Донбас Арену» обстріляли на мільйон доларів. URL: <https://fakty.com.ua/ua/sport/20140909-1526408/> (09.09.2014); Ущерб в «одну Бейонсе»: ущерб от повреждения «Донбасс Арены» оценили в \$1 млн. <https://ukranews.com/news/266896-ushherb-v-odnu-beyonse-ushherb-ot-povrezhdenyuua-donbass-areny-ocenily-v-1-mln> (24.08.2014); На «Донбас Арени» під обстрілами доглядають за газоном. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2014/10/141022_donbass_arena_shelling_vs (22.10.2014); ФОТО. Боевики показали состояние «Донбасс Арены» и признались, что не в состоянии содержать донецкий «бриллиант». URL: <https://vchasnoua.com/news/a-vnutri-2014-god-boeviki-pokazali-zakulis-e-i->

sostoyanie-donbass-areny (19.04.2017); Боевики зажгли иллюминацию «Донбасс Арены» – жители опасаются за судьбу стадиона. URL: <https://vchasnoua.com/news/boeviki-zazhgli-illyuminatsiyu-donbass-areny-zhiteli-opasayutsya-za-sudbu-stadiona> (01.03.2017); ФОТО. Как Пушилин со своей бандой развлекается на «отжатой» «Донбасс Арене». URL: <https://vchasnoua.com/news/foto-kak-pushilin-so-svoej-bandoj-razvlekaetsya-na-otzhatoj-donbass-arene> (09.04.2017); Овіннікова Т., Ребрій Р. Бої без правил та політичні шоу: що планують робити з «Донбас Ареною» бойовики? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28633763.html> (24.07.2017); ВИДЕО. На «отжатой» боевиками «Донбасс Арене» теперь тренируется охрана Захарченко. URL: <https://vchasnoua.com/news/video-na-otzhatoj-boevikami-donbass-arene-terer-treniruetsya-okhrana-zakharchenko> (13.10.2017); Межгалактический турнир: на «Донбасс Арене» впервые за 5 лет решили провести футбольный матч. URL: <https://vchasnoua.com/news/mezhgalakticheskij-turnir-na-donbass-arene-vpervye-za-5-let-reshili-provesti-futbolnyj-match> (27.09.2018); «Замість Ліги чемпіонів – збірна «ДНР» – як зустрічає десятиліття стадіон «Донбас Арена». URL: <https://vchasnoua.com/news/zamist-lihy-chempioniv-zbirna-dnr-iak-zustrichaie-desiatylittia-stadion-donbas-arena> (29.08.2019); Степанюк М. Чортополох та бур'яни: як виглядає Донбас Арена після шести років окупації. URL: <https://fakty.com.ua/ua/sport/20200721-chortopoloh-ta-bur-yany-yak-vyglyadaye-donbas-arena-pislya-shesty-rokiv-okupatsiyi/> (21.07.2020); Терebinська О. «Шахтар» і «Донбас Арена»: Донецьк сумує за футболом. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/futbolnomu-klubu-shakhtar-donetsk-vupovnylosya-85-rokiv/31280177.html> (30.05.2021); Нові руйнування! Донбас Арена знову постраждала від рашистських обстрілів. ВИДЕО. URL: <https://footballhub.ua/novi-ruinuvannia-donbas-arena-znovu-postrazhdala-vid-rashystskykh-obstriliv-video> (23.03.2022); Знесення «Донбас Арени»: окупанти відреагували на поширену інформацію про стадіон «Шахтаря». URL: <https://www.dynamomania.com/news/701294-snos-donbass-areny-okkupanty-otreagirovali-na-rasprostranennuyu-informaciyu-o-stadione-shahtera> (17.10.2023); У «Шахтарі» показали, як «Донбас Арена» поросла бур'яном в окупації. URL: <https://espresso.tv/u-shakhtari-pokazali-yak-donbas-arena-porosla-buryanom-v-okupatsii> (04.09.2023); Кущенко А. Стало відомо, як нині виглядає стадіон «Донбас Арена» в окупованому Донецьку. URL: <https://donpatriot.news/stalo-vidomo-iak-nuni-vyhliadaie-stadion-donbas-arena-v-okupovanomu-donetsku> (10.02.2024); Як виглядає неймовірна «Донбас Арена» після майже 10 років окупації: відео із дрона військових. URL: <https://u-news.com.ua/166306-yak->

vygliadaie-neimovirna-donbas-arena-pislia-maizhe-10-rokiv-okupacii-video-iz-drona-viiskovykh.html (10.02.2024).

3. Штаб АТО заперечує обстріл Донецька ракетами «Точка-У». URL: https://lb.ua/news/2014/10/20/283202_shtab_ato_otritsaet_obstrel_donetska.html (20.10.2014).

4. Железняк Г. Російські окупанти заявили про обстріл п'яти районів Донецька. Під вогонь потрапила «Донбас Арена». URL: <https://suspilne.media/341170-rosijski-okupanti-zaavili-pro-obstril-pati-rajniv-donecka-pid-vogon-potrapila-donbas-arena/> (18.12.20220).

5. Ахметов не вважає значними збитки від руйнування «Донбас Арени». URL: <https://ukranews.com/ua/news/267047-akhmetov-ne-vvazhayе-znachnymu-zbytku-vid-ruynuvannya-donbas-areny> 26.08.2014).

6. Сорокіна Н. «Донбас Арена» у Донецьку може зникнути: окупанти заявляють про критичний стан стадіону. URL: <https://mrpl.city/news/view/donbas-arena-u-donetsku-mozhe-zniknuti-okupanti-zayavlyayut-pro-kritichnij-stan-stadionu> (16.10.2023).

7. Глухенький В. Донбас Арену пошкодила ракета: російські ЗМІ повідомляють про руйнування стадіону Шахтаря. URL: <https://ukrfootball.ua/news/donbas-arenu-poshkodila-rosiiska-raketa-rosiiski-zmi-providomlyayut-pro-ruynuvannya-stadionu-shakhtarya/> (16.05.2023).

8. Агабекян Карен. Донбас Арена – який вигляд має головний стадіон Донецька після 10 років в окупації. URL: <https://sport.novyny.live/donbas-arena-iak-vigliadaie-golovnij-stadion-donetska-pislia-10-rokiv-v-okupatsiyi-153944.html> (24.02.2024).